

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด จังหวัดอุดรธานี

วิภาลักษณ์ วดีศรีศักดิ์¹, วิลาวัณย์ พรพัชรพงศ์¹

¹คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

วิภาลักษณ์ วดีศรีศักดิ์, วิลาวัณย์ พรพัชรพงศ์. (2566). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย ปีที่ 6(6), 2566 : 134 – 150.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด และ 3) ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวที่คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) บริบทคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีทรัพยากรที่โดดเด่น คือ ต้นชะโนด ซึ่งเป็นพืชที่เกิดจากการผสมระหว่างพืชสามสายพันธุ์ ได้แก่ ต้นมะพร้าว (*Cocos nucifera* L.) ต้นหมาก (*Areca catechu* L.) ต้นตาล (*Borassus flabellifer* L.) คำชะโนดเป็นสถานที่แห่งเดียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่ไม่มีการจมน้ำและสามารถลอยขึ้นลงได้ตามระดับน้ำเป็นการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเป็นสถานที่ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ที่ศรัทธาพญานาค คือ เจ้าปู่พญาศรีสุทโธนาคราชและแม่ย่าศรีปทุมมา 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.36) พบว่าด้านที่มีศักยภาพมากที่สุดคือ ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.71) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.67) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60) ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.56) และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี และป่าในคำชะโนด ให้มีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์ และควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค คำชะโนด อุดรธานี การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Potential of Kham Chanod 's Naga cultural ecotourism, Udon Thani Province

Wiphalak Wadisirisuk ¹, Wilawan Phornphatcharaphong ¹

¹Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University
Kham Riang Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham province 44150

Wiphalak Wadisirisuk, Wilawan Phornphatcharaphong. (2023). Potential of Kham Chanod 's Naga cultural ecotourism, Udonthani Province. Thai Journal of Environmental Studies Vol. 6(6), 2023: 134 – 150.

Abstract

This research aims to study Kham Chanod's Naga cultural ecotourism at Ban Muang sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province, Thailand in term of 1) the context of Kham Chanod's Naga cultural ecotourism, 2) the potential of Kham Chanod's Naga cultural ecotourism, and 3) recommendations for conservation and development of Kham Chanod's Naga cultural ecotourism. The sample was 30 tourists visiting Kham Chanod, Ban Muang sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province. The tool was questionnaire on the potential of Kham Chanod's Naga cultural ecotourism of Ban Muang sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province. The statistics were frequency, percentage, mean and standard the results found that 1) The outstanding of Kham Chanod's Context, Ban Muang sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province is Chanod tree. It is the special natural plant which is a hybrid of three species: Coconut palm (*Cocos nucifera* L.), Betel palm (*Areca catechu* L.) and Palmyra palm (*Borassus flabellifer* L.). Kham Chanod is the only place in northeastern, Thailand that has not been drowned. It can float up and down according to the water level, which occurs naturally. It is a place of spiritual anchoring for people who believe in Naga, namely Grandfather Srisuttho (or Chao Pu Phaya Sri Suttho nakarat), The King of great Naga, and Grandmother Sripathumma (or Mae Ya Sripathumma) 2) The overall potential of Kham Chanod's Naga cultural ecotourism at Ban Muang sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province, Thailand was at high level (mean = 4.36). The highest potential aspects were the value and attractions for tourist (mean = 4.71), the participation of local people (mean = 4.67), the management of tourism (mean = 4.60), the attraction of environment (mean = 4.56), 3) Suggestions for conservation and development of Kham Chanod's Naga cultural ecotourism at Ban Muang sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province, Thailand were the conservation of culture, traditions, and natural forests in Kham Chanod completely, the improvement of the better landscape.

Keywords : Naga cultural ecotourism, Kham Chanod, Udon Thani, ecotourism, cultural tourism

1. บทนำ

ประเทศไทยในด้านการท่องเที่ยวที่มีกรขยายตัวสูงมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก และอีกทั้งยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญและการท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาในพื้นที่ โดยยึดหลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถ สืบทอดถึงคนรุ่นหลัง อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม และได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นจุดขายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่ราบสูงของประเทศไทยซึ่งมีวัฒนธรรมนิยมวัฒนธรรมอันดั้งเดิมสืบสานมาอย่างยาวนานหลายศตวรรษ เทศกาลประเพณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อรรถพงษ์ ศรีตะลาชัย และชวลีย์ ณฑกลาง, 2563: 53-74)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นรายได้หลักทางหนึ่งของประเทศที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งขึ้น ในแต่ละปีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้มีนโยบายส่งเสริมในการท่องเที่ยวให้มีอัตราการขยายตัวให้สูงขึ้นอย่างชัดเจนและมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีสิ่งดึงดูดใจอีกหลายด้าน เช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ ทั้งที่เป็นธรรมชาติทางน้ำ ภูเขา ทะเล ป่า และถ้ำ เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ ที่กว้างไกล ที่จะได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีย์ ศิลปะ วิถีวัฒนธรรม ตลอดจนเพื่อศึกษาถึงคติความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพในพิธีกรรมต่าง ๆ (พระครูโพธิสุวรรณ์คุณ, 2562: 1197-1216)

คำชะโนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอุดรธานี เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นสิ่งมหัศจรรย์ ที่เกาะคำชะโนดเป็นป่าต้นชะโนด ที่มีแต่เพียงอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สามารถลอยขึ้นลงได้ตามกระแสน้ำ ไม่มีจมน้ำ พื้นี่ภายในเป็นป่าพรุน้ำจืดขนาดเล็กภายในมีต้นชะโนดขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ต้นชะโนด อยู่ในตระกูลปาล์ม มีลักษณะพิเศษคล้ายต้นตาล แต่ขนาดลำต้นสูง

ยาวเรียวเล็กกว่าต้นตาล ขนาดก็พอ ๆ กับต้นมะพร้าว ก้านใบจะมีหนามแหลมยาวคม ใบจะมีลักษณะคล้ายใบหมาก และมีการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ในคำชะโนดให้เป็นแห่งเดียวในประเทศไทย โดยใช้แนวคิดหลักเกี่ยวกับการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวทางที่ทำให้คนกับธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน (ชลธิชา เนียมมนาภา, 2557: 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมพยานาคของคำชะโนด จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพยานาคของคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาที่ผู้คนจากหลายพื้นที่ได้เดินทางมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในคำชะโนด เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ที่ศรัทธาพยานาค คือ เจ้าปู่พญาศรีสุทโธนาคราชและแม่ย่าศรีปทุมมา โดยการศึกษาด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพยานาคของคำชะโนด จะแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อที่จะได้ทราบศักยภาพของการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพยานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
- 2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพยานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
- 2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพยานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวในคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ทั้งหมด 30 คน ได้จากการเลือกแบบสุ่มเจาะ

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบริบทของค่ำชะโนด จังหวัดอุดรธานี 2) ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 4) ปัจจัยด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว 5) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว 6) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 8) ปัจจัยด้านแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปรตาม ได้แก่ ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด จังหวัดอุดรธานี

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัย

2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะการตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีช่องสำหรับกรอกความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มเติมในแต่ละข้อคำถาม

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไข จากนั้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่าค่าความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.96 ซึ่งมีค่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และขอเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพื้นฐานพบว่า ค่าความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งมีค่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

4) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด จังหวัดอุดรธานี มีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความสอดคล้อง (IOC)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของค่ำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ประวัติความเป็นมา ป่าค่ำชะโนด ตั้งอยู่ที่บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ค่ำชะโนด มีเรื่องมหัศจรรย์มากมาย จากตำนานเล่าว่า เมื่อถึงข้างขึ้น 15 วัน ให้พระยาสุทโชนาคกลายร่างเป็นมนุษย์ พระยาสุทโชนาคเมื่อกลายร่างเป็นมนุษย์ มีชื่อเรียกว่า"เจ้าพ่อพระยาศรีสุทโธ" มีวังนาคินทร์ค่ำชะโนดเป็น

ถิ่นพำนัก ส่วนอีก 15 วันในช่วงแรม พระอินทร์กำหนดให้พระยาสุทโชนาคและบริวารกลายเป็นนาค เมื่อพระยาสุทโชนาคกลายเป็นนาค มีชื่อเรียกว่า "พระยานาคราชศรีสุทโธ" และให้อาศัยอยู่ในเมืองบาดาลที่ชาวบ้านทำมาหากินอยู่ในละแวกนั้น มักพบเห็นสิ่งมหัศจรรย์ ในมิติลึกลับอยู่เสมอ เช่น เห็นชาวเมืองชะโนดไปเที่ยวงานบุญบั้ง เห็นผู้หญิงไปยืมเครื่องมือทอผ้าจากชาวบ้านบั้ง หรือบางครั้งชาวเมืองชะโนดจัดงานบุญประจำปี และจ้างภาพยนตร์เข้าไปฉายที่กลางเมืองชะโนด ก็เคยมีเป็นทีที่กล่าวขานกันจนหน่วยฉายหนังเร่เมืองอุดร หวาดผวาไปตาม ๆ กัน หรือแม้เวลาที่เกิดน้ำท่วมใหญ่บริเวณรอบ ๆ ตัวเกาะเมืองชะโนดก็ยกตัวลอยขึ้นทั้งเกาะ คำชะโนด" มีลักษณะเป็นเกาะขนาดใหญ่โผล่ขึ้นกลางน้ำ ภายในมีต้นชะโนด เกิดขึ้นเต็มบริเวณ โดยต้นชะโนดเกิดจากการผสมระหว่างปาล์ม 3 สายพันธุ์ ได้แก่ ต้นมะพร้าว (*Cocos nucifera* L.) ต้นหมาก (*Areca catechu* L.) ต้นตาล (*Borassus flabellifer* L.)

4.3.2 ที่ตั้งภูมิประเทศ คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี อยู่ห่างจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ประมาณ 9.1.3 กิโลเมตร และระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านดุง ประมาณ 17.1 กิโลเมตร

4.3.3 อาณาเขต คำชะโนด (เกาะคำชะโนด) ตั้งอยู่เลขที่ 288 หมู่ 11 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีอาณาเขตติดต่อทางทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ติดต่อกับเขต บ้านโนนเมือง หมู่ที่ 11 หมู่บ้านในเขตบริการคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านม่วง หมู่ที่ 1 บ้านเมืองไพร หมู่ที่ 2 บ้านกมลศิลป์ หมู่ที่ 3 บ้านสามัคคี หมู่ที่ 4 บ้านศรีเมือง หมู่ที่ 5 บ้านหนองสว่าง หมู่ที่ 6 บ้านหนองสวรรค์ หมู่ที่ 7 บ้านศรีวัฒนาหมู่ที่ 8 บ้านม่วงเหนือ หมู่ที่ 9 บ้านศรีเมืองใต้ หมู่ที่ 10 บ้านโนนเมือง หมู่ที่ 11 บ้านหนองหว้า หมู่ที่ 12 บ้านหนองชุมชุม หมู่ที่ 13 บ้านศรีเมืองเหนือ หมู่ที่ 14

4.3.4 ข้อมูลทั่วไป บุคลากรคณะกรรมการบริหารคำชะโนด มีทั้งหมด 35 คน และบุคลากรประจำศูนย์อำนวยการคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีทั้งหมด 12 คน หน่วยงานผู้ควบคุมดูแลคำชะโนด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ หนองทุ่งใหญ่มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ คำชะโนด วังนาคินทร์แดนดินถิ่นนาคา เป็นที่เคารพสักการะของผู้คนทั่วไป สภาพ

ชุมชนในเขตบริการคำชะโนดเป็นหมู่บ้านชนบท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

4.3.5 สาธารณูปโภค คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีระบบสาธารณูปโภค ดังนี้ 1) ไฟฟ้า คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้มีการใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี 2) น้ำบาดาล คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้มีการใช้น้ำ โดยการขุดน้ำบาดาลภายในคำชะโนด 3) การกำจัดขยะ คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีจุดทิ้งขยะจำนวนทั้งหมด 10 จุด และมีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วงนำขยะไปกำจัดต่อไป 4) ลานจอดรถ สถานที่จอดรถในแหล่งท่องเที่ยวคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวมีทั้งหมด 2 แห่ง คือ ลานบังไฟ และลานรถทัวร์ 5) ห้องน้ำ/สุขา ในสถานที่ท่องเที่ยวคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีทั้งหมด 3 จุด และกำลังสร้างห้องน้ำเพิ่ม เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว 6) ที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยว คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีสถานที่พักแรมบริเวณรอบ ๆ ทั้งหมด 6 แห่ง ได้แก่ คำชะโนดโฮมสเตย์ อิงคำชะโนด แก้วตาโฮมสเตย์ คุ้ม&เน โอมสเตย์ เป็นต้น 7) ระบบความปลอดภัย คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีระบบความปลอดภัย ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ก่อตั้งจริงปิด ถึงดับเพลิง และจุดหน่วยปฐมพยาบาล 8) ป้ายหรือสัญลักษณ์ ป้ายในสถานที่ท่องเที่ยวในคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นป้ายสัญลักษณ์บอกเส้นทาง ข้อมูลคำชะโนด และกฎระเบียบ ตามจุดต่าง ๆ รวมไปถึงสถานที่สำคัญในคำชะโนด 9) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีฝ่ายประชาสัมพันธ์ในศูนย์อำนวยการคำชะโนด ผู้ดูแลมีทั้งหมด 2 ท่าน คือ นางนุตรา พระทุมปัญญาใส และ นางอาตินารุกชชาติ

4.3.6 พื้นที่บริเวณคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี บริเวณพื้นที่รอบ ๆ คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ติดกับวัดศิริสุทโธคำชะโนด และบริเวณภายในเกาะคำชะโนด มีการก่อสร้างศาลที่ประทับของปู่พญาศรีสุทโชนาคราชและแม่ย่าศรีปทุมมา บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และมีต้นมะเดื่อใหญ่ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวมากราบไหว้ขอพร บนบาน แก้มบน ณ คำชะโนด

คนที่มาขอพรส่วนใหญ่ก็จะสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงาน และสุขภาพร่างกาย

4.3.7 กฎระเบียบ ไม่จัดรูปเทียนบูชาในเกาะคำชะโนด ซึ่งเป็นการป้องกันเกี่ยวกับไฟที่เราจุดอาจลุกลามพาดสายหรือเครื่องเช่นไฟให้หนักกลับ เพื่อเป็นการลดขยะ เพราะในปัจจุบันปริมาณขยะที่นี้สูงมาก และไม่โยนเหรียญและสิ่งต่าง ๆ ลงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

4.3.8 วิสัยทัศน์ คำชะโนด วังนาคินทร์ แดนดินถิ่นนาครา รวมศรัทธาจากทุกสารทิศ แดนดินถิ่นนเรณิต ความศักดิ์สิทธิ์ และปาฏิหาริย์ ดำเนินความเร้นลับ อุทยานสถานรวมใจ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์พญานาคบังบด ผีจ้างหนัง

4.3.9 วัฒนธรรมประเพณี คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณี บุญเดือนหกประเพณีบวงสรวงบั้งไฟ ประเพณีปีใหม่ และบุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา และวันสำคัญทางศาสนาเป็นกิจกรรมบวงสรวง กราบไหว้ บูชา ขอพร แก่บนเจ้าปู่พญานาคราชนาคาธิบดีศรีสุทโธ เจ้าย่านางพญานาคินีศรีปทุมมา

4.3.10 มาตรการป้องกัน COVID-19 เปิดให้บริการนักท่องเที่ยวเข้าสักการบูชาเจ้าปู่พญานาคราชนาคาธิบดีศรีสุทโธ และเจ้าย่านางพญานาคินีศรีปทุมมา ทุก

วัน โดยเปิดในเวลา 08.00 – 16.00 น. พักในเวลา 12.00 – 12.30 น. เพื่อให้เจ้าหน้าที่พินัยยาฆ่าเชื้อ โดยมีมาตรการป้องกัน ให้นักท่องเที่ยวลงทะเบียนผ่าน Application (เกี่ยวกับคำชะโนด เฉพาะระบบ Android) และแสดงใบรับรองการฉีดวัคซีนคัดกรอง วัดอุณหภูมิ ล้างมือ และแสดงบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อรับบัตรเข้าสักการะ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.09) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.98) ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.71) ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60) และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี รายด้าน (n=30)

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (N=5)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.09	0.636	มาก
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว	3.98	0.378	มาก
3. ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว	4.71	0.408	มากที่สุด
4. ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว	4.56	0.513	มากที่สุด
5. ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.60	0.456	มากที่สุด
6. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น	4.67	0.540	มากที่สุด
โดยรวม	4.36	0.337	มาก

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยใช้ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 ข้อ คือ 1)

สถานที่นักท่องเที่ยวประทับใจ 2) ด้านสิ่งที่ต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) สิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งในแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ด้านสถานที่นักท่องเที่ยวประทับใจ พบว่ามีจำนวน 3 แห่ง คือ 1) การเดินทางมาเพื่อกราบไหว้สักการะการบูชา ศาลปู่ศรีสุทโธ และแม่ย่าศรีปทุมมา เพื่อมาขอพร ส่วนใหญ่ก็จะสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงาน และสุขภาพร่างกาย 2) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีความเชื่อเกี่ยวกับการดื่มน้ำในบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ก็อาจหายจากโรคหรือจากการเจ็บป่วยได้ ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคล และ 3) การเข้าไปสักการะต้นไม้ใหญ่ (ต้นมะเดื่อยักษ์)

2) ด้านสิ่งที่ต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการอนุรักษ์ คือ การอนุรักษ์ป่าคำชะโนด ให้มีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์ นอกจากนี้ควรอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม และการอนุรักษ์บ่อน้ำให้สะอาด เพื่อไม่ให้มีสิ่งสกปรก

3) ด้านสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการปรับปรุง คือ 1) เพิ่มพื้นที่ลานจอดรถ เพื่อให้มีสถานที่จอดรถเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว 2) ควรปรับปรุงถนนทางเข้าคำชะโนด เพื่อสะดวกต่อการเดินทาง 3) ควรทำป้ายจุดลงทะเลเบียนให้ชัดเจน 4) ควรปรับปรุงสัญญาณอินเตอร์เน็ต และ 5) ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ส่วนข้างในเกาะคำชะโนดให้ดียิ่งขึ้น

5. อภิปรายผล

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วงอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วงอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ผลการศึกษาพบว่า คำชะโนดตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางเกษตรกรรม คำชะโนดเป็นพื้นที่ควบคุมดูแลโดยศูนย์อำนวยการคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี คำชะโนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

ของจังหวัดอุดรธานี มีลักษณะทางกายภาพคล้ายเกาะ พื้นที่ภายในเป็นป่าพรุน้ำจืดขนาดเล็ก สามารถยกตัวขึ้นตามระดับน้ำได้เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก คำชะโนดจึงเป็นสถานที่ทางธรรมชาติที่สามารถลอยขึ้นลงได้ตามกระแสน้ำโดยไม่จมน้ำซึ่งคนท้องถิ่นเรียกพื้นที่ลักษณะนี้ว่า สนม ส่วนชื่อ คำชะโนด หมายความว่าแหล่งน้ำซับที่มีต้นชะโนดขึ้นอยู่ เนื่องจากภายในพื้นที่มีต้นไม้ตระกูลปาล์มชื่อ "ต้นชะโนด" ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น โดยต้นชะโนดเกิดจากการผสมระหว่างปาล์ม 3 สายพันธุ์ ได้แก่ ต้นมะพร้าว (*Cocos nucifera* L.) ต้นหมาก (*Areca catechu* L.) ต้นตาล (*Borassus flabellifer* L.) นอกจากนี้ ยังพบว่าไม่มีพืชชนิดนี้แพร่กระจายออกไปยังพื้นที่โดยรอบ และลักษณะพิเศษนี้ยังไม่พบในพื้นที่อื่นของประเทศไทย ตามความเชื่อท้องถิ่น คำชะโนดเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของพญานาคเพราะเป็นประตูเชื่อมโลกมนุษย์กับเมืองบาดาลตามตำนานการสร้างแม่น้ำโขง ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีการบูชาพญานาคตามวัฒนธรรมของกลุ่มชนลุ่มน้ำโขงจึงให้ความเคารพพื้นที่นี้เป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าคำชะโนดเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่พิเศษทางธรรมชาติกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในคำชะโนดมี 3 แห่ง ได้แก่ 1) ศาลที่ประทับของปู่พญาศรีสุทโธนาคราชและแม่ย่าศรีปทุมมา 2) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และ 3) ต้นมะเดื่อใหญ่ ทั้งนี้ คำชะโนดมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในด้านระบบสาธารณูปโภค สถานที่จอดรถ ระบบความปลอดภัย ที่พักแรม ภายใต้มาตรการป้องกัน COVID-19 และมีกฎระเบียบห้ามนักท่องเที่ยวจุดธูปเทียน ทาแป้ง ขัดถูต้นไม้ หรือถากเปลือกต้นไม้โดยเด็ดขาด เพราะจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นไปตามแนวคิดของ นุชนาก ชูศรี โฉม (2548 :5) ได้กล่าวว่า บริบท หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นไปตามแนวคิดของ ธนพรธรรณี (2540: 10-11) ได้กล่าวว่า บริบท หมายถึง ศึกษาจำนวนประชากร จำแนกตามเพศ อายุ จำนวนครัวเรือน ฐานะความเป็นอยู่ การตั้งบ้านเรือนในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะทาง

นิเวศวิทยา จำนวนที่ดิน จำแนกตามพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะ แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะนิเวศวิทยา ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และแหล่งน้ำกินน้ำใช้ น้ำทางการเกษตร พืชและสัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือที่ปลูกและเลี้ยง รวมไปถึงลักษณะภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ การคมนาคม และสภาพปัญหาทางกายภาพ และข้อมูลทางสังคม การเมือง และการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยโสธราศิริภาพระภากร (2563: 53-66) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาจุดยุทธศาสตร์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการพัฒนาระหว่างราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา ผลการศึกษาพบว่า บริบทพื้นที่มีความสำคัญ และสามารถพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน ศาสนา และศิลปะได้ พื้นที่ในการศึกษาคือ ปราสาทตาควาย ซึ่งมีที่ตั้งของปราสาทอยู่ระหว่างเขตแดนราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา มีความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษที่สร้างไว้ โดยจุดนี้เป็นพื้นที่ทางความสัมพันธ์และเชื่อมต่อระหว่างประเทศที่จำเป็นต้องเร่งพัฒนาเพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ผลการศึกษาจุดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า สามารถพัฒนาให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมด้านพัฒนาชุมชนในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาด้านการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ โดยการจัดพิธีกรรมบูชาเทวสถานระหว่างประเทศ เนื่องจากพิธีกรรมทางศาสนาได้เป็นถือเป็นพื้นที่สำคัญ มีความน่าสนใจ น่าดึงดูด และสามารถพัฒนาทำให้เป็นความโดดเด่นประจำจังหวัด สุรินทร์ ซึ่งการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะส่งผลให้ทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองราชอาณาจักรอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประดับใจ สายเมือง นาย (2558: 8-21) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธรูปสำคัญที่มีคุณค่า ความศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองและชุมชนกระจายอยู่ในวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน และอำเภอแม่สาย จำนวนทั้งสิ้น 24

องค์ หากแต่มีความหลากหลายทางบริบทของแต่ละองค์ จึงได้สร้างเกณฑ์เพื่อทำการคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนในพื้นที่ เพื่อนำเสนอเป็นแหล่งเรียนรู้บนเส้นทางสายดังกล่าว ผลจากการวิเคราะห์จึงคัดเลือกพระพุทธรูปสำคัญได้จำนวน 9 องค์บนเส้นทางดังกล่าว ได้แก่ พระหยกเชียงราย (พระพุทธรัตนาร นุวัตวิสา นุสรณ์มงคล) จากวัดพระแก้ว พระพุทธสิหิงค์ (พระสิงห์จำลอง) จากวัดพระสิงห์ หลวงพ่อพระศรีมิ่งเมือง จากวัดมิ่งเมืองอยู่ในเขตอำเภอเมือง พระพุทธรูปปาฏิหาริย์มงคลจากวัดฝิ่งหมื่นอยู่ในเขตอำเภอเมือง หลวงพ่อโต (พระพุทธรูปเชียงแสน 5 พระองค์) จากวัดพระธาตุจอมจันทร์ อยู่ในเขตอำเภอแม่จัน หลวงพ่อผาเงา จากวัดพระธาตุผาเงา หลวงพ่อเชียงแสนสิงห์หนึ่ง จากวัดพระธาตุเจดีย์หลวง พระพุทธรูปล้านตื้อ (พระเชียงแสนสี่แผ่นดิน) ณ บริเวณจุดชมวิวิสามเหลี่ยมทองคำ อยู่ในอำเภอเชียงแสน พระเจ้าอินทร์सान จากวัดพระธาตุตอยเวา อยู่ในเขตอำเภอแม่สาย แล้วนำมาจัดเป็นเส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดเชียงราย นอกจากนั้นเพื่อให้เส้นทางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบรรลุเป้าหมาย เกิดประสิทธิภาพจึงเสนอรูปแบบของการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงให้วัดและภาคประชาชนในแต่ละสถานที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม จึงได้ร่วมกับชุมชนจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยว รวมทั้งการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ให้ได้มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wijitra Boonlae et al. (2021: 64-56) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า บริบทพื้นที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากครบเครื่องเรื่องวิถีถิ่นและแหล่งธรรมชาติ เอกลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว และบุคลิกภาพแหล่งท่องเที่ยว มีอัตราการเติบโตใกล้เคียงกับเมืองหลัก มีสถานที่ท่องเที่ยวทุกประเภทคือ มีทั้งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรม

รวมทั้งมีแหล่งประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน
**5.2 ผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วัฒนธรรมพญาหนาคของคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี**

1) ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยรวม
อยู่ในระดับมาก พบว่า มากที่สุด คือ ป้ายชี้ทางเข้าสู่
แหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากรองลงมา คือ พาหนะที่
เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุด คือ
ลักษณะถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับ
มาก ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คำชะโนด ตำบลบ้าน
ม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญาหนาค ด้านการดึงดูดใจ
นักท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ บุญเลิศ
จิตต์วัฒนา (2548: 21) ได้กล่าวว่า ความสะดวกในการ
เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การคมนาคมเข้าถึง
แหล่งท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่
สามารถเข้าถึงพื้นที่นั้น ตลอดจนสามารถติดต่อ
เชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง
จะเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้โดยมีปัจจัย
คมนาคมที่สะดวก ก็จะมีนักท่องเที่ยวนิยมเข้าไป
ท่องเที่ยวมาก แต่ถ้าแหล่งท่องเที่ยวอยู่ไกลและไม่มีการ
คมนาคมเข้าถึงได้สะดวกเพียงพอก็จะทำให้แหล่ง
ท่องเที่ยวนั้นลดความสำคัญลง และเป็นไปตามแนวคิด
ของ ไพฑูรย์ พงศบุตร (2552: 8-9) ได้กล่าวว่า ความ
สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ดัดป้าย
บอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นจุดเด่นของแหล่ง
ท่องเที่ยว พร้อมทั้งทำทางเดินและจุดพักผ่อนที่ศึนียภาพ
เป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันมิให้นักท่องเที่ยวหลงทาง หรือ
เดินสะเปะสะปะ บุกรุกเข้าไปทั่วบริเวณของแหล่ง
ท่องเที่ยว อันจะเป็นการทำลายความเป็นธรรมชาติให้
เหลือน้อยลง และอธิบายสถานที่ต่าง ๆ ที่ควรชมในแหล่ง
ท่องเที่ยวนั้น ๆ พร้อมทั้งคำแนะนำในการปฏิบัติตนของ
นักท่องเที่ยวแจกให้แก่นักท่องเที่ยวทุกคนที่เข้าชม เพื่อ
เป็นการให้ความรู้และวิธีปฏิบัติตนที่ถูกต้องของ
นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนรัตน์ รัต
นพงศ์ธระ (2561: 65-80) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษา

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า มีศักยภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประกอบด้วย ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความ
สะดวกด้านการคมนาคม มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X}$ =3.80, S.D. = 0.70) สามารถเดินทางได้ 4 ช่องทาง
ได้แก่ การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวการเดินทางโดยรถ
โดยสารสาธารณะ การเดินทางโดยรถไฟ และการ
เดินทางภายในจังหวัดโดยรถประจำทาง และรถรับส่ง
แต่ควรส่งเสริมการให้บริการรถประจำทางสำหรับ
นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพงศกฤต
นันทนากรณ (2564: 168-181) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษา
ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัด
ราชบุรี กรณีศึกษาวัดเขื่อนอหน่งใหญ่ ผลการศึกษา
พบว่า ด้านสิ่งความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
อยู่ในระดับมากที่สุด แต่ควรมีการจัดเตรียมสถานที่ใน
การกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้
เข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกในกับ
นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังวัดเขื่อนอหน่งใหญ่
และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pattanun Atitang (2021:
261-270) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางหุบเขาทะเลหมอก
อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา
พบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของคนในชุมชนอำเภอน
บพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ศักยภาพของแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหุบเขาทะเลหมอก อำเภอนบพิ
ตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ความคิดเห็นของ
นักท่องเที่ยว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3.53 พบว่า ด้าน
ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่
3.51

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่
ในระดับมาก พบว่า มากที่สุด คือ ระบบรักษาความ
ปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มี
ค่าเฉลี่ย คือ ร้านขายอาหาร/ร้านขายเครื่องดื่ม /ร้านขาย
ของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก และน้อย
ที่สุด คือ สัญญาณโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตในแหล่ง
ท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็น
ว่า คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัด

อุดรธานี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ภูวนาค ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2543: 10-11) ได้กล่าวว่า สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง ความสะดวกสบายที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึง สถานที่ได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายยิ่งขึ้น การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว และเป็นไปตามแนวคิดของ ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542: 42) ได้กล่าวว่า สิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน ด้านที่พัก และอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การให้ ข่าวสารประชาสัมพันธ์ตลอดจน สิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ สุขแสนชนานันท์ และคณะ (2561: 31-46) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาระดับ ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวฮาลาลบริเวณ ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ผลการศึกษาพบว่า ระดับศักยภาพของแหล่งทรัพยากร การท่องเที่ยวฮาลาล มีระดับศักยภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.90 ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ จิรวัดน์ จูเจริญ และชิตพงษ์ อัยสานนท์ (2564: 183-202) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการโซ่ ุปทานการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปาน กลาง 3.45 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wilailuk Kitibutr (2018: 91-102) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยและ พัฒนาชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ มีศักยภาพอยู่ใน ระดับสูง มีสิ่งดึงดูดใจทั้งธรรมชาติ ภูมิอากาศ สถานที่ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงได้สะดวก

3) ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า มากที่สุด คือ สถานที่ท่องเที่ยว

มีความหลากหลายและน่าสนใจ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย และน่าสนใจ อยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ สถานที่ท่องเที่ยวมีความสวยงาม อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ค่าชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมภูวนาค ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 7) ได้กล่าวว่า คุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง บริการการท่องเที่ยว และการรองรับการ ท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบด้านอุปทาน (Supply) ประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางของ นักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่ตอบสนองความต้องการให้ ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจของ นักท่องเที่ยวได้ เช่น การบริการที่สำคัญ ได้แก่ การ คมนาคม สถานที่พักผ่อน อาหารและเครื่องดื่ม แหล่ง จำหน่ายสินค้า การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ แหล่ง บันเทิง และกิจกรรมและบริการอื่น ๆ ทั้งนี้รวมถึง โครงสร้างและสาธารณูปโภคพื้นฐานอื่น ๆ ด้วย และเป็นไปตามแนวคิดของ Dickman (1996: 53) ได้กล่าวว่า คุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจ จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะ เป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็น สถานที่ต่าง ๆ สถานที่สำคัญทางศาสนา ทะเล หาดทราย ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มี ความสวยงามและเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไปแหล่ง ท่องเที่ยวมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนาจันเรือน และคณะ (2565: 123-132) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการมาเยือน วัดสำคัญในจังหวัดลำปางและองค์ประกอบของแหล่ง ท่องเที่ยววัดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยววัดใน จังหวัดลำปาง ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แรงจูงใจทางสถานภาพและ ชื่อเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 แรงจูงใจทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 แรงจูงใจทางกายภาพ กับ แรงจูงใจระหว่างบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.06 ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร สุขแสน และธนภฤต ทุริสุทธิ์ (2562: 21-31) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาทรัพยากร และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายและจังหวัดบึงกาฬ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 0.41 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prawit Warathumnmo (2020: 389-404) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยววัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาของวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ($\bar{X}$ = 3.65)

4) ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า มากที่สุด คือ มีสภาพแวดล้อม/ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ มีลักษณะทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์ และไม่มียมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว (ขยะ/ทัศนียภาพ /เสียง /น้ำ/อากาศ) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ กุลวดี ละม้ายจีน (2560: 6) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่รองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยปกติสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาเพื่อให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมและมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงแยกออกเป็น 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบเสริม และเป็นไปตามแนวคิดของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2542: 15) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งรอบ ๆ ตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่รวมตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ

และสภาพอื่น ๆ เช่น สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง คว้น สภาพน้ำตามแหล่งน้ำ และความสะอาดอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเอง และบริเวณข้างเคียง หากสภาพแวดล้อมเกิดเป็นปัญหา ย่อมจะส่งผลเสียให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่า และลดความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนัชชา ทัสลิม (2563: 11-30) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: กรณีศึกษาบ่อน้ำพุร้อน หินลาด อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.55 ($B = 0.58, t = 10.70, p < 0.01$) รองลงมาคือ ด้านคุณค่าและความน่าดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.38 ($B = 0.36, t = 6.49, p < 0.01$) และด้านความสะดวกในการเข้าถึง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.31 ($B = 0.27, t = 4.60, p < 0.05$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัชชญา ทรงอิทธิสุข และณัฐนุช จันทวิมล (2563: 29-43) ได้ศึกษา เรื่อง การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03 , S.D. = 0.755) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Daran PhramKaew (2017: 2549-2567) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่กระทบต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของเมืองชะอำ ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองชะอำ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสภาพแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองชะอำที่มีผลต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองชะอำ ด้านสังคม ด้านกายภาพ และด้านวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 71.40 ($R_2 = 0.714$)

5) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า มากที่สุด คือ จำนวนป้าย/สัญลักษณ์สื่อความหมาย/สิ่งพิมพ์เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ จุดชมทัศนียภาพ/จุดชมวิว/เส้นทางศึกษาธรรมชาติ อยู่ใน

ระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย และน้อยที่สุด คือ ความชัดเจนของป้าย/สัญลักษณ์สื่อความหมาย/สิ่งพิมพ์เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามแนวคิดของ มนัส สุวรรณ และคณะ (2541: 105-117) ได้กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้วการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ และเป็นไปตามแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 12) ได้กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยว และดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจอุดม เสือเจริญ และรัชยา ภักดิ์จิตต์ (2562: 223-250) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.365 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา (2558: 1-2) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงสำรวจระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและขีดความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล กรณีศึกษา กลุ่มนักท่องเที่ยวอินเดียในเขตเมืองพัทยา ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาพบว่า ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.25) ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Apichada Kositwanit et al. (2017: 83-99) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร และเมืองโบราณอู่ทอง ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมระดับการดำเนินงาน ด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับ

มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านแนวทางมีระดับการดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านลักษณะ และด้านกระบวนการ ตามลำดับ

6) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า มากที่สุด คือ คนในชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ คนในชุมชนเต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว แนะนำนักท่องเที่ยว เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เป็นไปตามแนวคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการรัฐ การทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามแนวคิดของ วรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540: 12) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตกา คุ่มเรือน (2563: 189-198) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรีผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.61 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ ชูรัฐรักษ์ (2563: 75-89) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานไดโนเสาร์ของประชาชน ในตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานไดโนเสาร์

โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattana Thipsombut et al. (2021: 1-14) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านวังรี จังหวัดนครนายกผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังรีในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การดำเนินการและการปฏิบัติการและเสนอความคิด วางแผนและตัดสินใจ ในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การได้รับผลประโยชน์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวการติดตามและประเมินผลในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

5.3 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ภูเขาคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ผลการศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 1) ด้านสถานที่นักท่องเที่ยวประทับใจ พบว่า มีจำนวน 3 แห่ง คือ 1) สถานที่กราบไหว้สักการะการบูชา ศาลปู่ศรีสุทโธ และแม่ย่าศรีปทุมมา 2) เข้าไปสักการะต้นมะเดื่อใหญ่ (ต้นมะเดื่อยักษ์) และ 3) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ 2) ด้านสิ่งที่ต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ป่าคำชะโนด ให้มีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์ นอกจากนี้ควรอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ บ่อน้ำให้สะอาด และ 3) ด้านสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการปรับปรุง คือ 1) เพิ่มพื้นที่ลานจอดรถ เพื่อให้มีสถานที่จอดรถเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว 2) ควรปรับปรุงถนนทางเข้าคำชะโนด เพื่อสะดวกต่อการเดินทาง 3) ควรทำป้ายจุดลงทะเบียนให้ชัดเจน 4) ควรปรับปรุงสัญญาณอินเทอร์เน็ต และ 5) ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ส่วนข้างในเกาะคำชะโนดให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

พญานาค เป็นไปตามแนวคิดของ สุภาภรณ์ หาญทอง (2543 : 43-44) ได้กล่าวว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ปรับปรุง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ย่อมศักยภาพในตัวเองที่แตกต่างกัน บางแห่งมีศักยภาพสูง แต่บางแห่งอาจมีศักยภาพต่ำ การพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ต่าง ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงขีดความสามารถ ความพร้อมของสถานที่และอื่น ๆ ที่อยู่ในสภาพรวมของศักยภาพทางพื้นที่ท่องเที่ยวว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด สมควรต่อการพัฒนาหรือปรับปรุงในระดับใดจึงจะเหมาะสม นอกจากนี้ในพื้นที่ท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ หากมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่กระจุกกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยว มักจะประสบปัญหาข้อจำกัดที่เกี่ยวกับบุคลากร เครื่องมือ เทคโนโลยี ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคัดเลือกหรือพัฒนาเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ หรือมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาได้สูง โดยจัดให้อยู่ในอันดับแรก ๆ เพื่อให้คุ้มค่าและสอดคล้องกับเทคโนโลยีและค่าใช้จ่ายในวงงบประมาณที่มีอยู่ ในการจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่ง ๆ จึงจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้น โดยพิจารณาปัจจัยและคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นตัววัดศักยภาพออกมา แล้วนำมาเปรียบเทียบกันในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเพื่อจัดลำดับความสำคัญของศักยภาพที่มีอยู่ แล้วเลือกสรรแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมาพัฒนา และเป็นไปตามแนวคิดของ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2529: 41) ได้กล่าวว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้น ว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐอมรรัตน์ อินทบำรุง และ ชมภูณัฐ หุ่นาค (2564: 82-96) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะสมุย ผลการศึกษาพบว่า ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะสมุย ได้แก่ แนวทางที่หนึ่ง

การพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ควรปรับภูมิทัศน์ แหล่งท่องเที่ยว จัดทำคู่มือและออกกฎข้อบังคับให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตาม แนวทางที่สอง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ควรรักษาความสะอาดและจัดการขยะอย่างเป็นระบบ แนวทางที่สาม การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว ควรรณรงค์ให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติให้เสื่อมโทรมลงไป แนวทางที่สี่ การพัฒนาการตลาด สินค้าและบริการควรมีหลากหลายสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แนวทางที่ห้า การพัฒนาการมีส่วนร่วม ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ ร่วมการตัดสินใจ และร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และแนวทางการสุดท้าย การพัฒนาจิตสำนึก ควรจัดทำสื่อ เช่น คู่มือ แผ่นพับ เพื่อสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัชฌิมมาอุดมศิลป์ (2556: 135-149) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคกนาค จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคกนาค จังหวัดสมุทรสงคราม ควรมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับจังหวัดควรเร่งรัดและสนับสนุน ส่งเสริมประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง และควรประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ควรมีการฝึกอบรม หรือมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากว่าการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติที่ผนวกเข้ากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนชี้แนะแนวทางให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดและเชื่อมโยงกับแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ammala Xaymounty and Wipawee Grisanaputis (2018: 176-179) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาที่เป็นจุดร่วมที่คล้ายคลึง

กัน คือ ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุม และทั่วถึง จัดทำมีคฤเทศก์เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว จัดกิจกรรมทางศาสนาให้หลากหลาย และประชาชนในพื้นที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอแผนโครงการ กิจกรรม หรือ แนวทาง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานที่ คือ วัดศรีเมือง และวัดสี่สะเกตควรปรับปรุงสถานที่จอดรถให้เพียงพอ และควบคุมราคาสินค้าไม่ให้สูงเกินไปสวนพระธาตุหลวง (วัดธาตุหลวง) ควรเข้มงวดเรื่องการรักษาความสะอาด โดยเพิ่มจำนวนถังขยะ และปรับปรุงระบบการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ศูนย์อำนวยการคำชะโนด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวได้

2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรธานี สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อวางแผนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อประกอบการโฆษณาการท่องเที่ยวคำชะโนดได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพหุขนาดของคำชะโนด ในรูปแบบอื่นที่เพิ่มเติม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ควรศึกษาแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของคำชะโนดให้ครอบคลุมและละเอียดยิ่งขึ้น

3) ควรศึกษาการกำจัดการค้าขายสัตว์ที่นำมาสักการะ และศึกษาแนวทางการจัดการเพิ่มเติมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4) ควรมีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวต่างถิ่นและชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

7. เอกสารอ้างอิง

- กิจอุดม เสือเจริญ และรัชยา ภักดิ์จิตต์ (2562). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 11(3), 223-250.
- กุลวดี ละม้ายเงิน. (2560). *องค์ประกอบของการท่องเที่ยว*. เอกสารประกอบการสอน รายวิชาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. อุบลราชธานี : สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- จิติกา คุ่มเรือน. (2563). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(2), 189-198.
- จินตนา จันเรือน และคณะ. (2565). แรงจูงใจในการมาเยือนวัดสำคัญในจังหวัดลำปางและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยววัดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยววัดในจังหวัดลำปาง ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1), 123-132.
- จิรวัดน์ จูเจริญ และชิตพงษ์ อัยสานนท์. (2564). แนวทางการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยดุสิต*, 17(3), 183-202.
- ชลธิชา เนียมนาภา. (2557). *แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่คำชะโนด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2542). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยล้านนาเชียงใหม่
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2543). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- ณัฐอัมรินทร์ อินทบำรุง และ ชมภูณัฐ หุ่นาค. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะสมุย. *วารสารนวัตกรรมกรรมการบริหารและการจัดการ*, 9(2), 82-96.
- ณรงค์ ชูรัฐรักษ์. (2563). การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานไดโนเสาร์ของประชาชน ในตำบลโนนบุรี อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ว. มร.*, 4(2), 75-89.
- ทัชชญา ทรงอิทธิสุข และณัฐนุช จันทวิมล. (2563). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย*, 15(29), 29-43.
- ธนพรรณ ธาณี. (2540). *การศึกษาชุมชน*. ขอนแก่น: เพ็ญพรินต์ติ้ง.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2561). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 10(1), 65-80.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2542). *สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นัชชา ทัสลิม (2563). ปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ : กรณีศึกษาบ่อน้ำพุร้อน หินดาด อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 3(2), 11-30.
- นุชนาถ ชูศรีโฉม. (2548). *การศึกษาริบทชุมชนแหล่งท่องเที่ยวในเขตตำบลกุมภวาปี อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- บุษกร สุขแสน และธนฤต ทูริสุทธิ. (2562). การศึกษาทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายและจังหวัดบึงกาฬ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 7(2), 21-31.
- เบญจมาภรณ์ ชานาญณา. (2558). *การศึกษาเชิงสำรวจระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและขีดความสามารถในการบริหารจัดการการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล กรณีศึกษา กลุ่มนักท่องเที่ยวอินเดียในเขตเมืองพิทยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ประดับใจ สายเมืองนาย. (2558). การศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ในจังหวัดเชียงรายเพื่อเพิ่มศักยภาพเส้นทางการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 1(2), 8-21.
- พงศ์กฤต นันทนากรณ. (2564). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี กรณีศึกษาวัดขนอน หนึ่งใหญ่. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 4(1), 168-181.
- พระครูโพธิสุวรรณคุณ. (2562). ทูทางสังคม : แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนของชุมชนลาวโซ่ง ในจังหวัด สุพรรณบุรี. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(3), 1197-1216.
- ไพฑูริย์ พงศบุตร. (2552). *กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์ การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. (2541). *การจัดการการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มัชฌิมา อุดมศิลป์. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโค่น จังหวัด สมุทรสงคราม. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 24(4), 135-149.
- โยธธารา ศิริภาประภากร. (2563). การศึกษาจุดยุทธศาสตร์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการพัฒนาระหว่าง ราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 4(1), 53-66.
- วรรณิการ์ ภูมิงค์พิทักษ์. (2540). ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชน พัฒนา: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต). สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วราภรณ์ สุขแสน ชนานันท์และคณะ. (2561). การศึกษาระดับศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวฮาลาลบริเวณ ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 13(38), 31-46.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2529). แนวคิดด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อมรดก ศิลปวัฒนธรรม. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 4(9), 40-42.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว เพื่อรักษาระบบนิเวศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กองวิชาการที่ปรึกษาศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.).
- สุภาภรณ์ หาญทอง. (2543). *ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.
- อรรถพงษ์ ศรีตะลาชัย. และชวลีย์ ณ ถลาง. (2563). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านความเชื่อเรื่อง "พญานาค" ของ นักท่องเที่ยวชาวไทย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี – จังหวัดหนองคาย – จังหวัดบึงกาฬ - จังหวัด นครพนม) ประเทศไทย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(1), 53-74.
- Ammala Xaymounty and Wipawee Grisanaputis. (2018). Means to Improve Cultural Tourism: A Case Study of Temples in Vientiane Capital, Lao People's Democratic Republic. *Humanities & Social Sciences*, 35(3), 176-179.
- Apichada Kositwanit et al. (2017). Management of Designated Areas for Sustainable Tourism Area A Case Study of the Historic Town of Sukhothai - Si Satchanalai- Kamphaeng Phet and the Ancient City of U Thong. *Journal of Politics and Governance*, 7(3), 83-99.
- Daran PhramKaew. (2017). Tourism Environment Affecting Tourism Potential of Cha-am City. *Veridian E-Journal, Silpakom University*, 10(2), 2549-2567.
- Dickman. (1996). *Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna*. Canberra: Australian Nature Conservation Agency.
- Pattanun Atitang. (2021). Guidelines for Tourism Development Tourism Management Misty Sea Pathin Noppitam District Nakhon Sri Thammarat Province. *Rajapark Journal*, 15(43), 261-270.

- Prawit Warathummo. (2020). Guideines for tourism management affecting decisions of tourist for traveling wat rai khing Nakhon pathom province. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 5(6), 389-404.
- Rattana Thipsombut et al. (2021). Community Participation in Tourism Potential Development of Ban Wangree Community in Nakhon Nayok Province. *Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University*, 3(2), 1-14.
- Wijitra Boonlae et al. (2021). A Study of Potential Composition of Cultural Tourism Resources in Chanthaburi Province. *Journal of the Association of Researchers*, 26(1), 64-56.
- Wilailuk Kitibutr. (2018). Research and Community Enterprise Development of Tailue, Doisaket District, Chiang Mai. *RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL*, 10(2), 91-102.